

Kinesisk stjernetreff

For et kvart århundre siden fant årets nobelprisvinner i litteratur og Kinas beste filmskaper hverandre. Denne helga vises det kulturelle mestermøtet fram på nytt.

Kultur møtet. Den 10. desember tildeles kinesiske Mo Yan (57), eller Guan Moye som han egentlig heter, årets Nobelpris i litteratur i Stockholm.

Tre av Mo Yans bøker er oversatt til norsk, den mest kjente er gjennombrud-

dromanen *Rødt korn* (på originalspråket: *Hóng gāoliang jiǎzú*) fra 1987. Denne boka ble samme år filmatisert av det som skulle bli Kinas fremste regissør: Cannes- og Gullbjørn-vinneren Zhang Yimou (61), kjent også som kunstneriske leder av OL-showet i Beijing i 2008.

Søndag 25. november vises denne moderne klassikeren, *Red Sorghum* på engelsk, under Oslo Internasjonale Filmfestival (OIFF). Zhanga filmatisering av Mo Yans andre bok vant Gullbjørnen i Berlin i 1988.

Rødt korn ble Zhangs første film, samt debutten til en av Kinas største skuespillerinner: Gong Li (46). Zhang, som er den mest toneangivende i det som kalles Kinas «femte generasjon» av filmskaperne, er siden blitt kjent internasjonalt for blant annet *Ju Dou* (1990), *Raise the Red Lantern* (1991), begge med Gong Li, og *House of Flying Daggers* (2004). Han har vunnet priser i Venezia, Cannes og Berlin, samt Oscarnominert.

Den relative anonymiteten til Mo Yan (som betyr «Ikke snakk») i europeiske land tatt i betraktning: Det er mulig Zhangs bidrag til at han fikk nobelprisen ikke er ubetydelig.

Landlig slit

Hva var det så som gjorde at Zhang valgte seg Mo Yans manus, og på hvilken måte setter han sitt eget preg på det? Zhang har etter hvert laget mange filmer om det kinesiske folks lidelser, noe som også preger Mos forfatterskap. Til dette har Zhang lagt noen av sine egne varemerker: Først og fremst de sterke fargene – særlig rødt, men også gult – og en nærmest uskyldsren erotikk.

Filmen blir presentert i et uvant breddeformat som kler det flate landskapet godt. For dette er en film fra landsbygda, nærmere bestemt den østlige Shandong-provinsen, rett sør for Beijing, der Mo selv ble født.

Rødt korn-filmen er en fortelling om en ung kvinne, Jiu'er, som i åpningsscenen er på vei i bærestol til sin tilkommede, en langt eldre og attpåtil spedalsk mann. Vel framme

blir den gamle mannen snart funnet drept, og Jiu'er overtar eiendommen, som er et av-sidesliggende destilleri. Men før dette har vi sett at en av bærerne har gitt henne et beundrende blikk bak forhenget, og når han så forfører henne ute i kornåkeren, forstår vi at det nok var han som tok livet av den spedalske.

Bildene begynner etter hvert sporadisk å bli ledsaget av en fortellende stemme, og det kommer fram at de to elskende er fortellerens besteforeldre, og at den lille gutten som blir unnfanget ute i åkeren, er hans far.

Rødfargens betydning

Zhangs film skifter karakter fra denne pastorale fabelen til rå realisme idet japanske tropper ankommer landsbyen. De jevner kornåkeren med jorden og forsøker blant annet å tvinge den lokale slakteren til å få en bandittleder levende, alt for å presse fram befolkningens totale underkastelse. Banditter, bønder og arbeidere prøver å organisere motstand, og selv brennevinet brukes til å lage brannbomber.

Rødfargen, som til å begynne med satt i forhenget som skilte bestemoren fra bestefaren, og senere i kornbrennevinet de lever av, kommer etter hvert til å bety blod, vold og ødeleggelse.

Den japanske okkupasjonen av Kina, som varte fra 1937 til 1945, var et traumatisk avbrudd i en annen krig, Den kinesiske borgerkrigen, som kulminerte i Maos maktovertakelse i 1949.

Det er symptomatisk at handlingen i filmen er lagt til før Maos tid, samtidig som fortellerens stemme lyder i (det relative) tøværet etter formannens egen død i 1976. Gapet mellom den ni år gamle, nesten nakne gutten vi forlater i det filmen er over og den søkende, voksne fortellerstemmen som bryter igjennom fra det mer moderne Kina, er illevarslende. Stillheten gjaller over tiårene som skiller den modne sønnen fra sin far, som vi bare ser som et barn, uvitende om kulturrevolusjonens

Aktuelle bøker.

MO YAN
Rødt korn (1995)
Livet og døden tar rotta på meg (2010)

Store bryster og brede hofter (2011)
Utgitte bøker av Mo Yan på norsk, Aschehoug Forlag.

Aktuelle filmer.

ZHANG YIMOU
Rødt korn (Red Sorghum), 1987
95 minutter

* Viser på Oslo internasjonale filmfestival 25.11.

Nobelpris
für Literatur

PRISSET: Den 11. oktober ble det kjent at Mo Yan tildeles Nobels litteraturpris 2012. Samme dag ble han hedret av det tyske forlaget sitt under Frankfurts bokmesse. FOTO: SCANPIX

kommende redsler.

Hallusinatorisk

The Economist skrev nylig at det på 1980-tallet var offisiell politikk for Det kinesiske kommunistpartiet å arbeide for en nobelpris i litteratur. Det faktum at Mo Yan både er medlem av partiet og Folkets frigjøringshær, har gjort ham til gjenstand for kritikk.

Men Mo har selv, i hvert fall indirekte gjennom sin litteratur, kritisert korrupsjonen og grådigheten i kinesisk politikk. Og dagen etter at prisen ble bekjentgjort i oktober, var han ute og ytret håp om at fredsprisvinneren Liu Xiaobo (2009) snart skulle få nyte friheten igjen. Men litteraturprisen er uansett ingen fredspris, og ikke uten grunn har hans bøker lenge høstet rosende omtale. De har gjort seg fortjent til merkelappen «hallusinatorisk realisme», som skjuler en blanding av surrealistiske plott, folkelige fortellinger og moderne historie. Det er liten tvil om at Mo Yan er en litterær innovator.

Mo Yan selv er blitt sammenlignet med William Faulkner og Gabriel García Márquez, men i en artikkel i World Literature Today i oktober påpekes det at den kinesiske romanen egentlig ikke deler så

mye med sin europeiske «fetter». I artikkelen pekes det på fraværet av de aristoteliske retningslinjer for litteraturen, samt foreldningsperioden under den europeiske opplysningstiden og viktoriaidens middelklassekultur. Men Kinas litteraturhistorie er ikke noe mindre rik, og de bøkene som regnes som landets fire store klassiske romaner kom til over århundrer:

Sānguó Yǎnyì sin *Beretningen om de tre riker* er fra ca. 1390. Shuǐhǔ Zhuàn sin *Fortellinger fra myrlandet* fra ca. 1570. Xī Yóu Jì sin *Reisen mot Vest* fra ca. 1590. Og Hóng Lóu Mèng sin *Drømmen om det røde kammeret* fra ca. 1750.

Gnistrende generasjon

Artikkelen i World Literature Today avslutter med å si om *Rødt korn*: «Denne utfordrende og briljante romanen er en av de viktigste dørene som er blitt åpnet... for å gi et glimt av kinesisk

historie og kultur, som et robust alternativ til projisering av vestlige verdier og identiteter overført på Østen.»

Til tross for at Mo Yan stadig fastholder at han skriver i henhold til den kinesiske

folkloristiske tradisjonen, så gjenfinnes spor av det som må kunne kalles post-modernisme, som for eksempel gjennom manipulering av synsvinkel, ved at fortelleren avslører noen av besteforeldrenes hemmeligheter som han overhodet ikke kunne vite om.

Zhangs film inneholder få av disse hallusinatoriske, surrealistiske eller post-moderne trekkene, den er som en formell og tradisjonell ættesaga å regne, riktignok

i den samme historiske konteksten som boka. Det er ikke overraskende at boka inneholder en god del nyanser som filmen ikke finner plass til. Kinas filmkunst og litteratur går uansett en spennende tid i møte: Landet har veldig

mange flere yngre, dyktige filmskapere, som Jia Zhangke, Wang Bing og Lou Ye, samt noe mer etablerte forfattere som Yu Hua, Su Tong og Yan Lianke.

Deres forhold til den brutale kulturrevolusjonen og deres egen samtid innebærer så store kunstneriske utfordringer at det formelig gnistrer av det. Dette kan være enda en grunn til å flytte sin kulturelle oppmerksomhet noe mer østover. ■

«Boka inneholder en god del nyanser som filmen ikke finner plass til.»